

Разгон

Успаміны дэпутатаў Вярхоўнага Савета XII склікання*

АД УКЛАДАЛЬНІКА

Падзеі, пра якія гаворыцца ніжэй, адбыліся неўзабаве пасля прыходу да ўлады прэзідэнта А. Лукашэнкі. На пачатку 1995 г. ён запатрабаваў сабе неабмежаваных паўнамоцтваў, адкрыта заявіўшы, што пакліканы пакласці канец «разгулу экстрэмісцкіх і мафіёзных элементаў»¹, бо народ стаміўся ад бяздзейнасці ўлады, ад бясконцага спадзявання на яе.

У прэзідэнцкім атачэнні паставілі за мэту выдаліць з палітычнай сцэны дзейны парламент, зрабіць сілавя міністэрствы паслухмянымі інструментамі прэзідэнцкай волі і спаралюшваць любое праяўленне грамадскай апазіцыі. 1 студзеня 1995 г. А. Лукашэнка прапанаваў выключыць з Закона аб Вярхоўным Савеце артыкул аб тым, што «Вярхоўны Савет з'яўляецца гарантам замацаваных у Канстытуцыі і законах і міжнародных абавязаннях дзяржавы правоў і свабод грамадзянаў Беларусі, арганізоўвае кантроль за іх выкананнем». ВС яму адмовіў, і А. Лукашэнка публічна заявіў, што не збіраецца больш хадзіць у ВС, дзе яго абавязкова «збэсцяць, стопчуць і здраднікам аб'явяць»².

15 сакавіка 1995 г. А. Лукашэнка выклаў у тэлеэфіры сваю ідэю рэферэндуму па мовах, саюзе з Расіяй, нацыянальна-дзяржаўных сімвалах і адначасова прапанаваў ВС самараспусціцца. Ён пагражаў, што калі дэпутаты на працягу тыдня не разгледзяць беларуска-расійскі дагавор і не разыдуцца добраахвотна, то ён зробіць заходы, каб навесці парадак: «Ніякай абсалютнай улады мне б не хацелася, але я вымушаны прымаць адпаведныя меры»³. Калі ж апазіцыя ў ВС запрацівілася падобнаму ціску і на знак пратэсту абвясціла 11 красавіка 1995 г. галадоўку, Лукашэнка запатрабаваў «эвакуаваць» дэпутатаў з Дома ўрада.

Гэтак сканаў Вярхоўны Савет XII склікання — парламент, які «жыў грэшна і пакончыў смешна». Апазіцыя аказалася ў ім «запалам у іржавай гранаце», а сам ВС уласнаручна падпісаў сабе смяротны вырак.

Такое магло здарыцца выключна ў барацьбе за неабмежаваную ўладу праз адсутнасць супрацьвагі аўтарытарызму ў выглядзе грамадзянскай супольнасці. У выніку

* Друкуюцца ў скароце.

ў краіне знішчаны каштоўны прынцып дэмакратыі — падзел уладаў, які не дазваляе дамінаваць ніводнай яе галіне. Парушаны баланс непазбежна асуджае грамадства на валюнтарызм і аўтарытарызм.

Вось пра гэты пераходны працэс у найноўшай палітычнай гісторыі Беларусі і вёў я гаворку з дэпутатамі былога Вярхоўнага Савета XII склікання. Мае суразмоўцы, апроч старшыні прэзідыума ВС М. Грыба, якраз паходзяць з асяродку сяброў БНФ, на якіх паставілі таўро ворагаў народу, «экстрэмістаў, нацыяналістаў, фашыстаў, раскольнікаў, дэструктыўных сілаў» і г. д. Усе яны маглі шчыра адказваць на мае пытанні, і я старанна занатоўваў іх успаміны. Аднак з розных прычын некаторыя адмовіліся ад гутаркі. Іншыя абмежаваліся, як відаць з тэкстаў, занадта сціплымі выказваннямі. Сведчанні нябожчыка І. Герменчука, а таксама выступы А. Лукашэнкі і М. Цесаўца друкуюцца без выняткаў паводле стэнаграмы пасяджэнняў Вярхоўнага Савета XII склікання, якая захоўваецца ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь. (Прамовы апошніх двух падаюцца ў перакладзе на беларускую.) Таму, зразумела, цяжка назваць прыведзеныя тэксты сапраўднымі мемуарамі. Але можна не сумнявацца, што яны падштурхнуць усіх незадаволеных дапоўніць іх больш дакладнымі і праўдзівымі звесткамі.

Яўген Анішчанка

Мікалай Аксаміт

Скокі чорных гарылаў

...Праць некалькі месяцаў кіравання А. Лукашэнкі з'явіўся антыкарупцыйны даклад С. Антончыка — ён ужо абвінавачваў у карупцыі блізкае атачэнне Лукашэнкі, ягоных паплечнікаў і хаўруснікаў на выбарах. Лукашэнка знаходзіўся ў залі паседжанняў, сачыў, прыкрыўшы твар рукой, за рэакцыяй дэпутатаў. Пасля дакладу я на гасыцявых месцах чакаў міністра, зь якім трэба было перакінуцца словам. Побач сядзеў А. Фядута. Падышоў Лукашэнка і ў рэзкай форме запатрабаваў ад Фядуты: «Аніякіх дакладаў у прэсе быць не павінна». Фядута развёў рукамі, спрабаваў нешта казаць. «Ніякай прэсы, адказваеш галавой». Назаўтра ўсе газеты ў Беларусі выйшлі зь белымі плямамі...

Усе дэпутаты Вярхоўнага Савету XII склікання добра ведалі дэпутата А. Лукашэнку і ягоныя здольнасці. Таму прэзідэнт А. Лукашэнка пачуваўся дыскамфорт-

¹ Звязда. 1995. 20 лістапада.

² Шестнадцатая сессия Верховного Совета Республики Беларусь XII созыва. Бюллетень № 93. С. 97.

³ Звязда. 1995. 28 лістапада.